

Aho & Soldan. Copyright: JB

MINNA JERRMAN

AHO & SOLDAN Kone- ja kansallis- romantiikan isät

Kirjailija Juhani Aholla oli kaksi kuvauksesta kiinnostunutta poikaa: Heikki Aho ja Björn Soldan. Vuonna 1925 veljeskaksikko perusti Aho & Soldan -yhtiön, jonka valokuvista ja elokuvista tuli merkittävä osa Suomi-identiteetin rakennusta. Nyt kaksikon työt ovat laajasti esillä näyttelyissä, jotka herättävät viime vuosisadan alkupuolen uudestaan eloon.

– Heikki Aholla ja Björn Soldanilla oli erehlymätön kameranäkö. Pidän heidän oivaluksesta, jonka kautta pieni muuttuu jatkohetimiten suureksi. Pidän heidän rakkaudesta tavallisiin suomalaisiin ihmisiin, totea Ahon ja Soldanin sukuun perehtynyt elokuvahistorioitsija ja -ohjaaja Peter von Bagh.

– Aho & Soldanin tuotannossa näkyy syvä, synnynnäinen demokraattisuus huolimatta siitä, että heidän kameransa edessä on paljon myös hyvinvoimman Suomen ilmiöitä. Työt aiheuttavat liikutusta, joka kytkeytyy hävittyihin illuusioihin. Heidän uskonsa teknologian kaikkivoipuuteen vakuuttaa vilpittömyydellään, vaikka emme ehkä jaa sitä enää yhtä täysydämisesti, von Bagh pohtii.

KARJAKOITA JA BENSAPUMPPUJA

Metsureita ahtaassa yhteismajoituksessa, karjakko ja hänen lehensä, puuvene saa-

riston suussa. Höyryviä metallisulattoja, kallionräjäytyksiä ja kiiltäviä autoja sateisella kadulla.

Heikki Aho (1895-1961) ja Björn Soldan (1902-1953) olivat suomalaisen elokuvan ja valokuvan merkittäviä uudistajia. Heidän tuotantonsa avaa näköaloja 1900-luvun alkupuolen kauneusarvoihin, arjen historiaan ja yhteiskunnan teollistumisprosesseihin. He tekivät satoja matkailu- ja dokumenttiefilmejä, ja heidän valokuviaan julkaistiin kirjoissa, aikakauslehdissä ja matkailumainoksissa.

– He olivat äärettömän taitavia, aikanaan uusia ajatuksia etsineitä, löytäneitä ja niitä esitelleitä tekijöitä. He ovat vielä tämän hetken näkökulmastakin mielenkiintoisia, osin loistavia valokuvaajia ja filmintekijöitä, Ateenumin Aho & Soldan -näyttelyn kuratoroinut Tuula Karjalainen toteaa.

– Yllätyin siitä, kuinka voimakkaita ja tiheitä heidän aikaa kuvanneet filminsä ja valokuvansa usein ovat. Hauskalta näyttäytyi

myös heidän suuri rakkautensa modernin maailman kulkuvälineisiin – lentokoneisiin, juniin ja ennen kaikkea autoon, johon kiintyneisyys on miltei fetissin omaista. Heidän oma autonsa, jolla he matkustivat ilmeisesti taukoamatta ympäri Suomea, on lukuisissa kuvissa päähenkilönä. Se on sijoitettu tarkoin maisemaan ja kommunikoi sen kanssa.

TAITEILIJASUVUN POJAT

Heikki ja Björn olivat kirjailija Juhani Ahon poikia. Heikin äiti oli Venny Soldan-Brofeldt ja Björnin äiti Tilly Soldan, Vennyn sisar.

Aho & Soldan. Copyright: JB
Kaksi miestä sytyttämässä tupakkaa, 1930-luku.

Veljekset viettivät lapsuutensa yhdessä ja jatkoivat yhteistyötä vielä aikuisenakin. Suurin osa heidän elokuvistaan ja valokuvateoksistaan toteutui tiimityönä.

Sekä Heikki että Björn kiinnostuivat jo varhain kuvaamisesta, ja Heikki sai kameran Vennyltä 10-vuotiaana.

Heikki valmistui Suomessa paperikoneinsinööriksi ja jatkoi opintojaan 1920-luvulla saksalaisen väriteoretikko Wilhelm Ostwaldin opastuksessa. Hän oli ensimmäisiä suomalaisia, joka lähestyi filmin valotta-

mista ja vedostamista tieteellisestä näkökulmasta.

Björn tuli Heikin perässä Saksaan ja suoritti elokuva-alan korkeakoulututkinnon vuonna 1924. Seuraavana vuonna veljekset perustivat Aho & Soldan -yhtiön, jonka toimipaikka sijaitsi aluksi Helsingissä Bulevardilla Vennyn ateljeessa. Vuosina 1931-1961 yhtiö vaikutti Pohjoisesplanadi 37:ssä.

– Elokuva oli vielä varsin kehittymättömässä tilassa Aho & Soldanin kaudella. Heidän täytyi kehittää ja luoda melkein kaikki itse. Juuri tästä syystä he kykenivät niin tuoreesti ja jäljentämättömästi luomaan kansallisen tarkkuuskuvan ja synteessin, analy-

soi Peter von Bagh veljesten vaikutusta.

Yhtiön menetelmät olivat tosiaan monessa suhteessa edistyksellisiä. Björn Soldan kuvasi elokuvakameralla, jonka teleobjektiivi oli jotain ihan uutta Suomessa. Heikki Aho sitä vastoin kehitti valotusmittarin, jonka ansiosta hän saattoi ottaa sävykkäitä kuvia hankalissakin olosuhteissa.

– Firma filmasi, valokuvasi ja koulutti alalle uusia tekijöitä, mm. nuoren Eino Mäkisen. Heikki Aho ja Björn Soldan kuvasivat kymmeniä tuhansia valokuvia, 1930-luvulla

kokeilevaa avantgardea ja läpi vuosikymmenien dokumentaarisia näköiskuvia Suomen teollisuudesta, kaupungeista ja luonnosta, elokuvatutkija Ilkka Kippola kertoo.

Yli 20 vuotta kestänyt veljesten yhteistyö katkesi vuonna 1945, kun Björn Soldan muutti Englantiin BBC:n toimittajaksi, ”suomalaiseksi ääneksi”. Hän menehtyi vuonna 1953 pitkälliseen sairauteen.

Heikki Ahon tytär Claire Aho jatkoi isänsä kanssa Aho & Soldan -yhtiön työtä. Toiminta loppui, kun Heikki kuoli vuonna 1961.

SÄVYKKÄITÄ KUVIA

Mikä Aho & Soldanin töistä tekee sitten niin ainutlaatuisia? Clarie Ahon mukaan keskeistä oli, että veljekset perehtyivät tarkasti kuvauskohteisiinsa. Kun he vaikkapa kuvasivat käsityöläisiä, he paneutuivat kunnolla heidän työtapoihinsa ja henkilötarinoihinsa.

– Heillä oli omat kameransa ja he kuvasivat usein samalla kun tekivät elokuvia. Heikki Aho leikkasi elokuvat aina, ei Björn, Claire Aho muistelee.

Myös Ilkka Kippola arvioi, että veljesparin tuotantojen vahvuuksia olivat tinkimättömän laadukkuus – sekä ajan seuraaminen.

– Mykän elokuvan kaudella, tuohon maagiseen vuoteen 1934 asti, Aho & Soldanin valokuva- ja elokuvakamerat käyttivät yhteistä mykkää, kuvarajauksien ja kamerakulmien kieltä. Tämä koski ennen muuta tilauselokuvia, joiden kuvausten yhteydessä valokuvakameran silmä rekisteröi samat kohteet Suomea esitteleviin kuvakirjoihin.

– Yhteistä valokuville ja elokuville oli myös Eino Mäkistä lainaten ”musta-valkoisten sävyjen runous”. Toisin sanoen ulkona kuvattujen ilmiöiden meillä ennennäkemättömän monisävyinen tyyllittely. Tässä sävyjen kieliopissa yhdistyivät Björn Soldanin vaikutteet Bauhausin valokuva-avantgarden auktoriteetti László Moholy-Nagylta sekä harmaan sävyjen tiede, johon insinööriksi opiskeleva Heikki Aho perehtyi Nobel-palkitun väriteoretikko Wilhelm Ostwaldin oppilaana, Kippola kertoo.

Toki veljesten elokuvien ja valokuvien välillä löytyy erojakin.

– Valokuvan omaehtoisuus ilmeni korostetusti veljesten rohkeiden rajausten ja äärimillään pelkistettyjen kuvien taiteessa ABISS-ryhmän vuosina 1930-luvun alussa. Heikki Ahon ”elokuvalastuiksi” kutsumat arkiset tarinat Helsingin kaduilta sitoivat puolestaan yhteen tiheän verkoston näkökulmia ja staattisen ja dynaamisen vaihtelulle perustuvaa ”tempoa”, joka syntyi vain elokuvaleikkaajan pöydässä.

Kippolan mukaan ammattitaitoisia ja aloitteellisia Aho & Soldaneja kaivattaisiin kipeästi nykyäänkin.

– Se suomalainen todellisuus, joka avautuu edessämme – Nokia-ilmio, paperiteolli-

Aho & Soldan. Copyright: JB
Pommien uhaan valmistauduttiin ikkunateippauksin. SVOn liike sijaitsi Pohjoisesplanadi 37:ssä.

Aho & Soldan. Copyright: JB

Aho & Soldan. Copyright: JB
Tämä valokuva oli New Yorkin maailmannäyttelyn Suomen paviljongin seinällä vuonna 1939-1940.

Aho & Soldan. Copyright: JB

Aho & Soldan. Copyright: JB
Mannerheimintie, 1941.

Aho & Soldan. Copyright: JB

Aho & Soldan. Copyright: JB
Shell-huoltoasema, 1930-luku.

suuden alasajo, ruokajonot, etniset alakulttuurit – olisivat todennäköisesti Aho ja Soldanin kameran Suomi-kuvaa kansakunnan tuleville silmille.

BAUHAUS JA ABISS

Aho & Soldanin valokuvissa sekä filmeissä on vahvoja vaikutteita montaasielokuvasta ja Bauhausin kokeellisesta hengestä. Veljestiimiä voi luonnehtia oman aikansa kosmopoliitiksi.

– Bauhaus-ideologian omaksuneina he kyseenalaistivat dokumenttielokuvissaan taideteoksen uniikkiuden. He leikkasivat ja ajanmukaistivat elokuviaan yhä uudelleen ja hyväksyivät tilaajan näkökulman, joka nähtiin myöhemmin luovan tekijyyden esteeksi. Kuten Aallon sarjatuotantona monistettavat tuolit, Aho & Soldanin filmit ja aikakauslehtien kansileiskoiksi monistuvat valokuvat välttelivät perinteistä taiteen määritelmää, sanoo Kippola.

Veljekset olivat mukana valokuvaajien

ABISS-ryhmässä, johon liittyivät myös Vilho Setälä sekä Saksasta Suomeen muuttaneet Hans Brückner ja Heinrich Iffland. Ryhmää innoittivat moderni teollisuus, arkkitehtuuri, kaupunkien hiljentyneet hetket ja arjen sykkeessä kaduilla risteilevä liikenne.

– ABISS-ryhmä piti yhden ainoan näyttelyn Salon Strindbergissä toukokuussa 1930. Sitä pidettiin suomalaisen valokuvauksen käännekohtana. Ateneumissa on nyt esillä yksi originaalikuva, joka osallistui ABISS-näyttelyyn: Lappi. Se on hieno talvimaaisema, jossa taustalla on talo ja lumessa valokuvaajien pitkät varjot, kertoo Jussi Brofeldt, Heikki Ahon tyttären poika.

MAINOS- JA PROPAGANDAFILMIT

Suurin osa Aho & Soldanin filmeistä oli tilaustöitä: mainos- ja propagandafilmejä. Elokuvista merkittävimmät valmistuivat ulkoministeriön kansainväliseen levitykseen, matkailun edistämistä ja teollisuutta varten.

Aho & Soldan. Copyright: JB

Aho & Soldan. Copyright: JB
Kaksi pientä poikaa rannalla, 1930-luku.
Käytetty Aurinko paistaa Suomeen
-näyttelyn julistekuvana vuonna 1992.

– Yhtiö loi suomalaiselle dokumenttielokuvalle kielen ja ensimmäiset suuret klassikot. Sellaiset dokumentit kuin Suomen puu- ja paperiteollisuus, Suomen metsät- ja metsätalous sekä Suomi kutsuu tarjosivat kuvaston, jota veljekset käyttivät yhä uudelleen. Samat kuvat pyörivät tänä päivänä kansakunnan muistina television ruudulta nähtävissä ohjelmissa. Aho & Soldan -yhtiö hengittää nyt nimettömissä arkistofilmeissä, jotka antavat tämän päivän tekijöille mahdollisuuden vangita kuviinsa sodassa ja rauhassa vaeltaneen kansakunnan hengen, toteaa Ilkka Kippola.

Suomi kutsuu -elokuvasarjan kantafilmi sai ensiesityksensä mykkäversiona vuonna 1932. Sitä seurasivat uudistetut, äänelliset koosteet, jotka hehkuttivat maan luonnonkauneutta, nähtävyyksiä, modernia elämää ja teollisuutta. Ne houkuttelivat kymmeniä kieliversioina turisteja ulkomailta ja kannustivat kotimaan matkailuun.

Suomi kutsuu -elokuva esitettiin myös New Yorkin maailmannäyttelyssä 1939-1940. Vuonna 1940 filmiin tehdyssä lisäyksessä kotimaan matkailu ja urbaani elämä päättyvät talvisodan pommitusten kuviin. Molemmat kuvaajat jatkoivat työtään koko sodan ajan, Aho TK-kuvaajana ja Soldan kuvaten siviilien elämää kotirintamalla.

Aho & Soldan. Copyright: JB
Björn Soldanin vaimon, Vivien Birsin sisko Peggy Birse ja hänen miehensä englantilainen näyttelijä John Peel Yyterin rannalla.

kansa elokuvahullun T.J. Särkän ylistämään kilpailijansa teollisuuselokuvien ”koneiden romantiikkaa”, Kippola sanoo.

ELOKUUSSA ELOKUVIIN

Miksi Aho & Soldanin tuotannosta puhutaan juuri nyt? Juhani Ahon syntymästä tulee tänä vuonna kuluneeksi 150 vuotta. Merkkipäivää juhlitaan näyttävästi Helsingissä Ahon sukuun liittyvillä näyttelyillä ja tapahtumilla. Tapahtumakimara käynnistyi Claire Ahon Tyylin aika -näyttelyllä Taidehallissa (KL 5/2011) ja jatkuu Clairen isän ja sedän, Heikki Ahon ja Björn Soldanin, töiden esittelyllä Ateneumissa ja Virka-galleriassa.

Kokonaisuuden koordinaattorina on toiminut Jussi Brofeldt:

– Heikki Ahon ja Björn Soldanin kuvat ovat eräällä tavalla ajattomia. Vaikka valokuvat ovat pääasiassa 1930-luvulta, ne välittävät usein pienen tarinan, joka on inhimillinen, yleismaailmallinen ja siten ajaton. Niistä voi nauttia aivan samalla tavalla tänään kuin eilenkin tai huomenna.

Juhlavuoden ohjelmistoon kuuluu myös Lastuja-elokuva, jonka on toteuttanut Peter von Bagh. Aho & Soldan -suvusta kertova elokuvan tulee ensi-iltaan elokuussa.

– Elokuvan aihe alkoi elää mielessäni su-

Aho & Soldan. Copyright: JB
Auto Jäämeren rannalla, 1937

kutarinana, jossa olisi mukana kolme sukupolvea – Juhani Aho ja Venny Soldan-Brofeldt, Heikki Aho ja Björn Soldan sekä Claire Aho – ja jonka jänneväli on sata vuotta Suomen kulttuurihistoriaa. Se on siis aikamatka, sellaiset ovat minua elokuvantekijänä kiinnostaneet yhä enemmän, kertoo von Bagh.

– Aivan erityisesti olemme yrittäneet nostaa kirjoitetun sanan, maalauksien ja valokuvien osuuden sekä filmikuvan kauneuden täyteen kirkastettuun arvoonsa. Teos on Ahojen ja Soldanien sukutarinan lisäksi kunnianosoitus sukupolville, joiden asema Suomen kulttuurihistoriassa on ainutlaatuinen, ja sellaiseksi jää.

SUOMI KUTSUU – AHO & SOLDAN
Ateneum 4.9. saakka

Heikki Ahon ja Björn Soldanin Suomi-kuva rakentaneita valokuvia ja elokuvia.

KAUPUNKILAISELÄMÄÄ
Virka-galleria, 4.9. saakka

Heikki Ahon ja Björn Soldanin näkymiä 1930-luvun Helsinkiin.

LASTUJA – TAITEILIJASUVUN VUOSISATA
28.8. klo 19 Bio Rexissä, Ateneum-salissa 1.9., YLE:n Teemalla 11.9.
Peter von Baghin elokuva Aho-Soldan-taiteilijasuvusta.

JÖRN DONNER JA ILKKA KIPPOLA:
KAUPUNKILAISELÄMÄÄ, WSOY

TYYLIN AIKA – CLAIRE AHO
Taidehalli 7.8. saakka.

Muoti-, mainos- ja kansikuvia vuosilta 1950-1967.

LISÄTIETOJA: WWW.AHOSOLDAN.COM